

ชื่อวิทยานิพนธ์	ป่าไม้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและความเชื่อของชาวบ้าน : ศึกษากรณีความเชื่อของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้ ในจังหวัดน่าน
ผู้วิจัย	พระบูรกมล ปรีบุรณ์
ชื่อปริญญา	อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	วริยา ชินวรรณ Ph.D. บุรณ์ เกตุทัตสา M.A. ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ Ph.D.
วันที่สำเร็จการศึกษา	๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาป่าไม้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและความเชื่อของชาวบ้าน: ศึกษากรณีความเชื่อของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้ในจังหวัดน่าน การวิจัยแบ่งเป็นสองส่วน ภาคเอกสาร ศึกษาพระไตรปิฎกและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และภาคสนาม ศึกษาความเชื่อของชาวบ้านหาดเค็ด ตำบลเมืองจัง อำเภอเมือง จังหวัดน่านต่อความเชื่อจักรวาลวิทยาในการดำรงชีวิต และการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรพระสงฆ์ ส่วนหนึ่งเป็นเจ้าของโครงการบวชป่า จำนวน ๑๖ รูป และประชากรชาวบ้านหาดเค็ดจำนวน ๕๐ ราย

ผลการวิจัยภาคเอกสารพบว่า ป่าไม้เป็นทั้งสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์ในทุกสังคมในระดับอัตถประโยชน์แตกต่างกันตามลักษณะความซับซ้อนของโลกทัศน์ความเชื่อ และวัฒนธรรมในการจัดระเบียบทางสังคม และการให้นิยามความหมายต่อป่าไม้ในทัศนะของพุทธศาสนา ป่าไม้จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่เอื้ออำนวยประโยชน์ใน ๒ ระดับ

ระดับแรก ป่าไม้อยู่ในฐานะเป็นทรัพยากรที่เอื้ออำนวยประโยชน์พื้นฐานในการดำรงชีพทางด้านกายภาพ ชีวภาพและสังคม ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค โดยมีเป้าหมายในการใช้ประโยชน์เป็นไปเพื่อพัฒนาทางด้านจิตใจ พุทธิกกรรม ในการเข้าไปเกี่ยวข้องจึงผ่านการควบคุมตนเอง ด้วยกฎเกณฑ์ของเงื่อนไขเวลา และสถานที่ตลอดสาย ตั้งแต่การแสวงหา การบริโภค และการแจกจ่ายสู่สังคม เพื่อจัดระเบียบความดีงามทางสังคมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ อันเป็นฐานสู่การปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นไป

ในระดับสูง ป่าไม้อยู่ในฐานะเป็นสิ่งแวดล้อมอันเหมาะสมในการอบรมพฤติกรรมทางกาย วาจาและจิตวิญญาณหล่อหลอมให้เข้าเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ โดยที่คุณลักษณะของป่าไม้ มีธรรมชาติของความสงบ อันเป็นภาวะที่สอดคล้องกับสภาวะของความจริงสูงสุด นอกจากนี้ป่าไม้ ยังสื่อแสดงหลักธรรม เช่น ความเป็นสามัญญลักษณะ ฯลฯ ป่าไม้จึงอยู่ในฐานะเป็นอุปกรณ์สอน ธรรมที่จะพิจารณาหลักธรรมตามความเป็นจริงนั้น เมื่อบรรลุถึงจุดสูงสุดแล้ว ท่าที่ต่อป่าไม้จะ สะท้อนออกมาในสื่อของความว่าง และความรื่นรมย์ เช่นเดียวกับสรรพสิ่งอื่น ท่าที่ต่อสรรพสิ่งจึง สื่อมาในฐานะของความเสมอภาค ความสมดุลย์ของความคิด ท่าที่เช่นนี้จึงอยู่ในความหมายของ การอนุรักษ์อย่างแท้จริง

การวิจัยภาคสนามพบว่า ป่าไม้ในทัศนะของชาวบ้านหาดเค็ดว่า เป็นที่มาของปัจจัย ๔ การดำรงชีพและเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับอาชีพและประสบการณ์ที่ชาวบ้านหาดเค็ดส่วนใหญ่ มีอาชีพเป็นเกษตรกร และมักเข้าสู่ป่าตามระดับความถี่ของความจำเป็นที่ต้องการใช้ประโยชน์ จากป่าในการยังชีพ และปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นหลัก (ร้อยละ ๔๒.๐๐) ซึ่งค่อนข้างต่างจาก ทัศนะของพระสงฆ์ที่มีทัศนะต่อป่าไม่ว่า นอกจากจะเป็นที่มาของประโยชน์แก่การยังชีพแล้ว ยัง เป็นที่มาความรู้ (ร้อยละ ๘๑.๒๕) นอกเหนือจากสองทัศนะข้างต้นนี้แล้ว ท่าที่ต่อป่าไม้ทั้งสองกลุ่ม ตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องไปในทางแนวเดียวกัน ในลักษณะการให้คุณค่าเชิงบวก แม้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านหาดเค็ด มีระดับความไม่แน่นอนในความเห็นค่อนข้างสูง เมื่อ เทียบกับกลุ่มประชากรพระสงฆ์ก็ตาม เช่น มีความเห็นสอดคล้องกันว่าป่าไม้เป็นที่มาของความ รื่นรมย์ (พระสงฆ์ร้อยละ ๑๐๐, ชาวบ้านหาดเค็ด ร้อยละ ๑๐๐) แม้บางครั้งเป็นที่มาของลี้ภัยร้าย บ้าง ป่าไม้มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ที่มีความรู้สึก ชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ (พระสงฆ์ ร้อยละ ๖.๒๕ , ชาวบ้านหาดเค็ด ร้อยละ ๘๒.๐๐) เมื่อจะใช้ประโยชน์จากป่าไม้จึงต้องขออนุญาตจากสิ่งมีชีวิต ที่ถือว่าเป็นเจ้าของ (รุกขเทวดา) เสียก่อน (พระสงฆ์ ร้อยละ ๕๖.๒๕, ชาวบ้านหาดเค็ด ร้อยละ ๖๔ .๐๐) ถ้าขาดป่าไม้แล้ว มนุษย์ก็จะดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้ (พระสงฆ์ ร้อยละ ๙๓.๗๕, ชาวบ้านหาด เค็ด ร้อยละ ๘๔.๐๐) และปัจจุบันทั้งสองกลุ่มก็เห็นว่า ป่าไม้ถูกทำลายอย่างมาก (พระสงฆ์ ร้อย ละ ๘๑.๒๕, ชาวบ้านหาดเค็ด ร้อยละ ๙๖.๐๐) ซึ่งเกิดจากการเห็นแก่ตัวของนายทุนและชาว บ้าน (บางส่วน) จึงมีความเห็นว่าควรฟื้นฟูพิธีกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมป่าไม้ และ ปรับระเบียบวิถีการดำเนินชีวิตด้านจริยธรรมเสียใหม่ ด้วยการเรียนรู้ภายใต้กรอบวัฒนธรรมของ ตัวเอง และโดยการสร้างจิตสำนึกชุมชนที่รับผิดชอบร่วมกัน (พระสงฆ์ ร้อยละ ๙๓.๐๐, ชาวบ้าน หาดเค็ด ร้อยละ ๙๒.๐๐)